

генерацијски најближи и о чијем делу као о довршеном не можемо са сигурношћу говорити ни у наше дане, једно квалитативно обележје. Имала је, наиме, ту срећну околност да се међу њеним најзначајнијим експонентима остварују такви односи на плану поетичких сродности, на нивоу поступака, мотива, слика, значења, чак истоветних поетских синтагми, на такав начин да се приликом њиховог поређења и анализе појединачни квалитети тих сагласја и догласја не срзавају, већ значењски усложњаваја и допуњују. У том смислу, речита је појава синтагматског склопа *тајни знак* у раним збиркама Гојка Ђога и Рајка Петрова Нога, као поетички врло индикативног и за анализу аутопоетичког дискурса и певања о смислу поезије и песничког послања у *затњицију доба* (Ного) интересантног феномена. Ђогова песма из прве збирке *Туѓа њин-џвина* завршава аутопоетичком сугестијом да „празно је свако слово / које није обележено / тајним знаком”, док Ного у песми „Тајни знаци” из збирке *Зверњак* поентира да „несноснији све је / немир што га шире песници ирачи / тобож они знају студ одакле веје”.

Књига *Грана од облака* својим избором, дакле, сведочи о континуитету Ђоговог тематизовања поетике и песништва, о свеприсутности његових аутопоетичких *најшукница*, надражаја и наговора, о његовој поезији као о привилегованом простору аутопоетичког дискурса, ауторске аутопоезије, самосаветовања и самоиспитивања.

Лука БАЉ

УСТА ПУНА БАРУТА

Милован Марчетић, *Књига о Беуку*, „Чигоја штампа”, Београд 2014

Место радње: Београд, у свом најлепшем издању, са улицама препуним безазлених шетача. Време радње: донекле неодређено, најпрецизније би се могло одредити као доба транзиције, и свих искушења које она носи, време покушаја да се један стари и окоштани систем трансформише у модернији, свету прилагођенији. Протагонисти: Богдан Беук, лектор, његов колега и антипод Невајдић, Беукови пријатељи Павле и Малеш, површна познаница и тобожња комшиница Лариса, Богданова мајка, адвокат Лојпур, бивши и новоименовани директор Завода, шеф председничког кабинета Јањићијевић, рмпалија ког срећемо крај Вуковог споменика итд. И низ неименованих представника власти, не само оне официјелне, већ и оне о којој је, како се то вели у роману Милована Марчетића, боље и не говорити. Оне која, званично, не постоји. Атмосфера: суморна, претећа, кафкијанска, уз напомену да агорафобични

стамбени простор, у коме главни јунак након свог одласка из Завода проводи највише времена, често смењују отворени простори и дијалози вођени управо у ходу диљем престонице. Сиже: јунак напушта посао у једној од најугледнијих издавачких кућа у којој је радио као лектор, али и као „исправљач” штива, потом неко време бесциљно лута без снаге да потражи бившу љубав, нови посао, старе пријатеље. Непрекидно среће људе који га испитују, али му и пружају информације о његовом „случају”. Гине под мистериозним околностима које су обнародоване као суицид. Нарација: персонална приповедачка ситуација, коју при крају романа смењују исказ приповедача и исповести људи који су Беуку били најближи, а који осветљавају различите углове његовог усуда.

То је оно што би била скица *Књиже о Беуку*, чији наслов треба да истакне интертекстуалне релације са старозаветном *Књигом о Јову*, кога, као што знамо, зарад опкладе искушава Сотона, али захваљујући снази коју библијски јунак показује у незамисливим околностима, опкладу добија – Бог. За мото оба поглавља узети су цитати из поменутог извора. Марчетић нас, дакле, усмерава на питања вере и снаге човековог бића, али и на питања греха и казне примерене његовом преступу: измени текста који потписује председник државе, а који је његов политички кредо. Као врсни лектор, који свој посао схвата не само као пуко језичко интервенисање већ и као рад на рукопису који треба да се приближи читаоцу, да буде што бољи у уметничком смислу, као, дакле, човек који – за разлику од опортунисте Невајдића коју своју снагу усмерава на „спољашње напредовање” – остаје посвећен „самој ствари” и дела на ползу народу, Беук се одважио да у председничковој књизи изнесе оно што се прећуткује: истину. Тиме покреће низ перипетија из којих, бива јасно одмах по упознавању са могућном далекосежношћу преступа, не може да се извуче и плете злослутну мрежу око властитога живота, и иначе погођеног усудом лиминалности: дете је ћерке богатог трговца, кога су комунисти видели као народног непријатеља, и Крајишника, налик на Топићеве јунаке, који се, ипак, одлучује за дефанзиву и повлачи из КПЈ одмах након рата.

Иако је критички аспект романа М. Марчетића неоспорив, није могућно не видети у њему и онај универзални слој, што се отвара сваком појединцу, малом, обичном човеку који настоји да остане доследан себи у времену аутократије. Низом слика које алудирају на *Процес* (Завод као затворени систем из кога се, испоставиће се није лако извући, адвокат Лојпур који му нуди правну помоћ улазећи у детаље интима главног јунака, епизода са Ларисом, а посебно помињање реченице да „кривица привлачи суд”), Марчетић исписује роман који реферише на савремено, потрошачко-конзуматорско друштво у којем је и књига доживљена не само као роба него и као важан пропагандни материјал, како политички тако и лични, али исто тако води читаоца у правцу декодирања међу-

људских односа, карактера и драма савести, у којима се препознају личности са ставом, принципом и чашћу, као и оне које, зарад ситних интереса, те вредности продају, представљајући се у различитим издањима, од којих су нека само мимикрија моћника. Речју, ако је *Књиџа о Јову* тематизовала искушење али и заслужену награду за верника који, упркос саветима пријатеља, не губи веру у врховни, слободно рецимо етички принцип, а *Процес* управо оспорио такве претпоставке идејом да човек може и без кривице бити процесуиран, осуђен, па и лишен оног најдрагоценијег – живота самог и саме части (јер, Јозеф К. себе пореди са псом у тренуцима док се над њим врши егзекуција), *Књиџа о Беуку* успоставља равнотежу између старог света и средњовековне литературе, у којима је вера човекова апсолутни јемац спасења његове душе, и модернистичке литературе која, бременита круцијалним научним сазнањима, у такав принцип више не може да се узда.

Шта, дакле, остаје (пост)модерном човеку као залог унутарње хармоније и живота у складу са највишим етичким кодексом, а који је спознао самог себе, своја ограничења и своју позицију вишеструко слабог субјекта (представник средње класе, усамљен, интровертан, идеалиста, једном речју могућносни човек), осим да покуша да свет у којем живи учини праведнијим и лепшим, чак и ако је свестан (а чини се да то Беук јесте) да је његов покушај унапред осуђен на пропаст управо од стране оне тајне силе коју, у свом коауторском раду са председником државе, позива на одговорност? И да ћутке, а штитећи оне до којих му је стало, поднесе све могуће консеквенце таквог чина. Иако су паралеле са Музиловим *Човеком без својсџава* овде поменуте, чини се да је „грех” чији цех плаћа Беук управо акт чињења, акција а не пасивно посматрање хронотопа у којем се јунак обрео. Ипак, Беуково прекрајање текста *Боље државе* није резултат његове потребе да се политички експонира, већ пре сплета околности које су рукопис довеле управо у његове руке.

Вешто комбинујући тон повесничара и писмо састављача Старог завета (низом инверзија на плану синтаксе који наратора атрибуира извесном архаичношћу) са дискретним, деликатним но ипак минуциозним задирањем у лик Богдана Беука, а градећи мрежу међусобних укрштаја различитих књижевних али и некњижевних садржаја (нпр. популарне песме „Маљчики” или „Филигрански плочници”, које Беук певуши у купатилу), Милован Марчетић пред читаоца распростире интригантну причу која се чита у једном даху, али и питање које треба да раздрма, пробуди, освести оног ко је чита са оном посвећеношћу са којом Беук то ради у текстовима које лекторише: пре свега, дакле, ону књижевну елиту која је зарад личног напредовања спремна на компромисе, удвориштво и слуганство, али и да одржи веру у моћ писане речи код оних које је Стерија у надахнутом тексту „Нешто о критику” видео, између осталог, и као морално подобне особе које не тргују, не мешетаре већ читају туђа

дела руковођени властитом савешћу. Стога је Беук и читалац који гаји особине моралне непоткупљивости у времену када, нажалост, све има своју цену, али и писац оног, за многе непрочитаног, идеалног политичког програма којим настоји да фингира бољу државу. И стога, након читања романа о њему, остају питања која су већ постављена, али на које одговоре још нисмо нашли. И не мари – Марчетићев наратор то од нас није ни очекивао: он је само оставио свом „драгом читаоцу” на вољу жели ли да провири „иза завесе” (наслов последњег поглавља, али и стих Џонија Штулића из песме „Као и јучер”) и угледа оно неименовано зло које, а да тога није свестан, управља његовим животом, или да се пак брчка у бескрајном пространству опортунизма, живећи живот на начин на који је, ако је веровати приповедачу *Процеса*, скончао Јозеф К.

Драђана В. ТОДОРЕСКОВ

НА ЗГАРИШТУ ПРИЧЕ

Срђан Срдић, *Саџоревања*, „Књижевна радионица Рашић”, Београд 2014

*Узмийте цаку свежег њејела
или било чега што је прошло
и видећете да је то још увек вајра
или да то може бити.*

Бранко Миљковић

Након два романа – *Мртво поље* (2010) и *Сайори* (2013) и једне збирке прича – *Есџирандо* (2011), млади кикиндски аутор Срђан Срдић се прошле године читалачкој јавности представио још једном збирком прича – *Саџоревања*, за чији синопсис је награђен стипендијом Фонда „Борислав Пекић” за 2010. годину. Остајући доследан поетици из претходних прозних остварења, Срдић је створио дело које се одликује тамном атмосфером и специфичним језичким третманом због којег се поједине приче понекад налазе на ивици херметизма. Бавећи се, како је рекао у једном интервјуу, проблемом идентитета и експериментишући са формом приче, овај аутор је показао сву раскошност свог талента, а његове приче отвореност за тумачење.

Као и претходна, и ова збирка садржи девет прича које су махом исприповедане из првог лица и које карактерише осећај безнадежности и тескобе. Већ од прве приче – „Лаку ноћ, капетане” – сусрећемо се са морално осакаћеним ликовима који отаљавају своје (брачне) обавезе и дане, живећи на рачун неких прошлих времена. Тако у поменутој причи